



Rzecz o wychowaniu patriotycznym – przykłady dobrej praktyki

Antonina TELICKA-BONECKA

Nauczanie pełnowartościowe, w ujęciu prof. Konstantego Lecha, jest jednocześnie kształceniem i wychowaniem. Polega ono nie tylko na umożliwieniu uczniom zdobywania wiadomości, umiejętności i nawyków, a także na rozwijaniu zdolności poznawczych i kształtowaniu cech osobowości, przekonań i motywów postępowania, o czym szczegółowo pisze Mieczysław Łobocki w „Wybranych problemach wychowania”. Nauczanie bez dostatecznego nasycenia go wpływami wychowawczymi jest mało skuteczne, ale także niezgodne z prawidłowościami rozwoju życia psychicznego uczniów.

Współczesna pedagogika może odkryć aktualność idei wychowawczych ks. Stanisława Konarskiego, umiejętnie łączącego tradycję z postępem i nowoczesnością. Pisał on: *Odwieczne doświadczenie poucza nas, że całkowite szczęście każdej społeczności polega na tych dwóch węglach: na roztropności tych, co rządzą i na starannym wychowaniu młodzieży*. Chciał on bowiem wychować powierzoną mu młodzież na dobrych obywateli.

Wychowanie było zawsze obecne w polskim systemie edukacji. Na każdej jednostce lekcyjnej nauczyciel stawiał trzy cele: poznawczy, kształtujący i wychowawczy. Zmiany wprowadzone przez reformę oświaty 1997-2001 spowodowały, że nadrzędnym celem działań edukacyjnych szkoły stał się wszechstronny rozwój ucznia. Miał on polegać na harmonijnym realizowaniu przez nauczycieli zadań dotyczących nauczania, kształcenia umiejętności i wychowania. Zadania te miały służyć rozwojowi

osobowości ucznia, a w szczególności tworzeniu w jego świadomości zintegrowanego systemu wiedzy, umiejętności i postaw. Wychowawczy aspekt reformy starano się akcentować w różny sposób, między innymi poprzez wpisanie do podstawy programowej obowiązku tworzenia i realizacji szkolnego programu wychowawczego.

W szybko zmieniającej się rzeczywistości początku XXI wieku, we współczesnej „globalnej wiosce” zaczęliśmy często zadawać sobie pytanie: Czym dla mnie jest patriotyzm? W warunkach pokoju i wolności przykłady miłości ojczyzny są mniej heroiczne, ale wcale nie łatwiejsze.

Pojęcie wychowania patriotycznego bardzo wymownie definiuje Wincenty Okoń w „Nowym Słowniku Pedagogicznym”: *wychowanie patriotyczne – wychowanie mające na celu jak najlepsze przygotowanie wychowanków do służby własnemu narodowi i krajowi; polega na kształtowaniu przywiązania i miłości do kraju ojczystego, jego przeszłości i teraźniejszości, a jeszcze w większym stopniu – poczucia odpowiedzialności za jego wszechstronny rozwój i miejsce wśród innych krajów, na uświadomieniu wychowankom ich obowiązków wobec własnego kraju*.

W pierwszym dziesięcioleciu XXI wieku powstało wiele cennych projektów wychowawczych i programów autorskich dotyczących edukacji regionalnej, patriotycznej, medialno-czytelniczej czy zdrowotnej. Obecnie szkoły nadal koncentrują swoją

pracę wychowawczą wokół patrona szkoły, podejmują wiele inicjatyw mających na celu przybliżenie historii Małej Ojczyzny, ale odbywa się to najczęściej w trakcie godzin wychowawczych i zajęć pozalekcyjnych. Wraz ze zmianą podstawy programowej w 2009 roku, zlikwidowaniem ścieżek edukacyjnych i zmniejszeniem liczby godzin historii wycofano się z wielu programów edukacji regionalnej.

Problematykę wychowania należy dzisiaj ujmować znacznie szerzej, nie tylko w obrębie instytucji wyspecjalizowanych czy też komórek życia społecznego, z którymi tradycyjnie zwykło się wiązać funkcje wychowawcze. Dlatego chciałabym zaprezentować program Korona Polskiego Wychowania jako przykład dobrej praktyki.

Program Korona Polskiego Wychowania (KPW) to systemowy program wychowawczy przeznaczony dla szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych. Jego autorem jest Fundacja Szczęśliwe Dzieciństwo, działająca od blisko 30 lat na terenie Lublina i województwa lubelskiego, działająca na rzecz młodzieży. Program realizuje jedno z zadań szkoły, jakim jest wychowywanie młodego człowieka. Zakłada też, że wychowanie i nauka to dwa integralnie ze sobą związane w edukacji procesy.

Głównym celem programu Korona Polskiego Wychowania jest kształtowanie u uczniów cech, które będą przydatne w dorosłym życiu, zdobycie przez nich odpowiedniej wiedzy, która będzie niezbędna do rozpoczęcia kolejnego etapu edukacji. Cele szczegółowe programu to:

- przygotowanie uczniów do funkcjonowania w dobrej grupie, klasie, w której mogą się swobodnie rozwijać i nawiązywać nowe przyjaźnie,
- kształtowanie poczucia wspólnoty szkoły,
- budowanie wspólnoty narodowej,
- kształtowanie poczucia wspólnoty rodziny, tożsamości.

Tak stawiane cele są zbieżne z celami, jakie ma przed sobą szkoła, która w założeniach ma przygotowywać młodzież do dalszych etapów kształcenia, a przez to do życia zawodowego oraz społecznego.

We współczesnym świecie o sile narodu nie decyduje już tylko wielkość armii czy liczba ludności. Ważny jest postęp naukowy, techniczny i umiejętności społeczne obywateli. Patriotyzm przejawia się poprzez wkład w rozwój gospodarczy ojczyzny. Współczesny patriota to ktoś, kto jest przedsiębiorczy, zdolny do podejmowania własnych inicjatyw, do tworzenia miejsc pracy.

Rzeczą pewną dla każdego młodego człowieka jest to, że funkcjonuje w jakiejś grupie: rodzinie, grupie sąsiadów, a w przyszłości – w grupie pracowników. Podejmując jakąś pracę, będzie miał kontakt z innymi ludźmi, powinien posiadać umiejętności komunikowania się, planowania i organizowania własnego warsztatu pracy, współpracy w zespole, kreatywnego rozwiązywania problemów i bycia aktywnym. Niezależnie od wykonywanego zawodu nie wystarczy jedynie zdobycie odpowiednich uprawnień, bycie specjalistą w danej dziedzinie. Ważne, jakim jest się człowiekiem. Dlatego program wychowawczy szkół powinien obejmować obszary, które podejmują opisane wyżej zadania. Szkoła ma stwarzać okazję do takiego „społecznego treningu” ucznia.

Wiek adolescencji to okres, w którym młodzież stosunkowo łatwo zaangażować do rzeczy ważnych, istotnych, mających znaczenie dla społeczeństwa, w którym żyje. Nauczyciel wychowawca staje się mentorem uczniów. Wyzwała ich inicjatywę, czasami może podsunąć młodzieży konkretne pomysły tego, co mogliby zrobić na rzecz innych. Konkretna zadania kreują odpowiedzialność młodzieży, są ciekawe (praktyczne), przez co nauka przebiega szybciej i sprawniej. Skuteczna realizacja zadania, wdzięczność innych osób, pochwały skutkują tym, że uczniowie mogą osiągnąć osobisty sukces. Rozbudza to motywację do dalszego działania, sprzyja pokonywaniu barier i tremy. Umożliwia też wzajemne poznanie się uczniów w różnorodnych sytuacjach. Wychowawcy, nauczyciele powinni uczyć młodzież samodzielności i podpowiadać takie zadania, które będą prowokować do konkretnych zachowań. Tak rozumiana edukacja staje się bardziej efektywna, ponieważ w maksymalny sposób aktywizuje ucznia. Uczeń, pełniąc różne role, przy realizacji zadań ma szansę

na odkrycie swoich talentów, nowych pasji oraz zainteresowań.

Założenia i cele programu

Program KPW zaplanowany jest na dwa lata – 4 semestry. Każdy semestr dotyczy innego tematu, budowania określonej wspólnoty, kolejno – klasy, szkoły, narodu i rodziny. Program stawia sobie kilka założeń. Pierwszym z nich jest tworzenie dobrych, silnych środowisk klasowych. Młody człowiek w okresie dojrzewania (gimnazjum i liceum) odczuwa potrzebę funkcjonowania w grupie. Zapewnia ona poczucie bezpieczeństwa, staje się optymalnym środowiskiem do jego rozwoju. W dobrej grupie można się uczyć, rozwijać, ale i popełniać błędy. Program realizują całe klasy, co zapewnia udział wielu uczniów w życiu szkoły i pozwala na integrację procesu edukacyjno-wychowawczego. Jeżeli wspólnota klasy jest silna, uczniowie chętnie podejmują w niej różne zadania i uczą się nowych umiejętności, gdyż lęk przed porażką jest zmniejszony. Tematy programu celowo zostały dobrane w taki sposób, że dotyczą kolejno wspólnot, w których żyje młody człowiek i które powinien umieć budować i o których rozwój powinien dbać.

W programie przyjęto następujące zasady budowania dobrej grupy:

1. Każda grupa musi mieć dobrze zdefiniowany i uświadomiony przez jej członków cel swojego istnienia.
2. Każdy członek grupy musi znać zadania, jakie ma wykonać, żeby mógł się odpowiednio włączyć w osiąganie przez grupę celów.
3. Grupa powinna wypracować swoje normy i zasady, swoje zwyczaje, które ułatwią jej wykonanie zadań prowadzących do osiągnięcia celów.
4. Grupa ma swoją strukturę, wszyscy wiedzą, kto jest liderem, kto za jakie zadania odpowiada, kto jest przełożonym, czyli kogo się słucha i kto powinien kim kierować.

5. Każda grupa ma swoje miejsce skupienia, o które powinna dbać, ma też zwykle swoją nazwę, swoje znaki i inne elementy, które budują jej tożsamość.

Kolejnym założeniem jest zachęcanie nauczyciela do wchodzenia w rolę lidera klasy, osoby, która stoi na straży realizacji celów klasy i staje się gwarantem zbudowania dobrego zespołu klasowego. Bardzo ważną strategią nauczyciela jest umiejętność chwaleń uczniów, motywowania ich do rozwoju i podejmowania coraz to nowych działań. Nauczyciel buduje swój autorytet wśród młodzieży. Jest osobą inspirującą do rozwoju i do stawiania młodzieży nowych wyzwań. Ważnym zadaniem programu KPW jest też rozbudzanie motywacji wewnętrznej, pobudzanie potencjału młodzieży do stałego podejmowania nowych zadań i dbania o własny rozwój. Ważne jest także to, że program KPW jest realizowany w sposób systemowy. Stwarza to pełną szansę na sukces wychowawczy młodzieży.

Twórcy programu pokazują młodzieży związek między zdobywaną w szkole wiedzą teoretyczną a jej praktycznym wykorzystaniem. Osoby, które zrealizują program, powinny być gotowe do odważnego podejmowania zadań, które stawia przed młodzieżą obecny rynek pracy. Uczciwie pracujący praworządni młodzi ludzie są gwarantem rozwoju naszej gospodarki. Uczniowie, którzy potrafią odpowiedzialnie wywiązywać się ze swoich zadań, są animatorami różnych pomysłów oraz działań na rzecz grup, w których żyją, będą w przyszłości najlepszymi pracownikami.

Uczeń, który ukończy szkołę realizującą program, powinien:

- myśleć krytycznie, być aktywnym, chętnie uczącym się nowych zagadnień młodym człowiekiem, by jak najlepiej odnaleźć się w przyszłej pracy zawodowej,
- posiadać umiejętności sprawnego działania, cechy dobrego lidera i pracownika, by odpowiedzialnie wykonywać swoje zadania,

- mieć silny kręgosłup moralny i ustabilizowany system wartości, by wiedzieć, co jest w życiu ważne i do czego należy dążyć,
- być odpowiedzialny za grupy i wspólnoty, w których żyje, by dobrze funkcjonować w społeczeństwie.

Przebieg programu

Program Korona Polskiego Wychowania zbudowany jest na ściśle określonych ideałach, przyjmuje model wychowania sformułowany za pomocą długofalowych celów wychowawczych i edukacyjnych i struktury celów pośrednich. Program KPW jest realizowany według szczegółowo opracowanej strategii metod, która prowadzi do osiągnięcia stawianych celów długofalowych i okresowych oraz zawiera opis różnorodnych metod aktywizujących uczniów do osiągnięcia celów szczegółowych. Program zawiera również opracowany sposób mierzenia efektywności metod i efektywności w osiąganiu celów. Po każdym semestrze przeprowadzana jest ewaluacja działań młodzieży zarówno w szkole, jak i przez koordynatorów programu z Fundacji Szczęśliwe Dzieciństwo.

Po każdym semestrze, jeżeli klasa zrealizuje określone zadania, może otrzymać Perłę do Korony Polskiego Wychowania. Certyfikat wręczany jest klasie w czasie uroczystości szkolnej. Zdobycie czterech Peret skutkuje przyznaniem nagrody i tytułu Korona Polskiego Wychowania dla szkoły.

Młodzież uczestnicząca w programie zorganizowana jest w „firmę młodzieżową”, która ma swoją misję, strukturę i zaplanowane konkretne zadania do realizacji. Na czele firmy staje prezes wybrany spośród uczniów klasy, którego zadaniem jest pilnowanie poprawności realizowanych zadań. Wspólna praca rozdzielona jest pomiędzy poszczególnych uczniów, którzy są przyporządkowani do różnych zadań, zgodnie ze swoimi zainteresowaniami. Na początku każdego semestru młodzież przygotowuje Semestralny Plan Działania, uwzględniający temat przewodni semestru, wszystkie ważne zagadnienia szkoły oraz możliwości uczniów. Plan określa działania firmy młodzieżowej, które mają doprowadzić do przygotowania i przeprowadzenia

Pokazu Finałowego. Jest on pewnego rodzaju harmonogramem realizacji wszystkich zadań, stanowi drogowskaz do otrzymania Perły do Korony Polskiego Wychowania.

Dwukrotnie w ciągu semestru firma młodzieżowa zobowiązana jest do przystąpienia do audytu. Jest to spotkanie koordynatora KPW z nauczycielem oraz prezesem firmy, w czasie którego udziela on klasie wskazówek. Sprawdza poprawność zorganizowania firmy młodzieżowej, poziom realizacji zadań, analizuje motywację do działania, poziom integracji zespołu oraz świadomość celów realizowanych przez program. Po audycie każda z klas dostaje szczegółowe wskazówki, co poprawić, by ulepszyć funkcjonowanie swojej firmy.

Pokaz Finałowy to wydarzenie na koniec semestru, które powinno być dla uczniów wyzwaniem i okazją do zaprezentowania dokonań poszczególnych firm młodzieżowych. Powinno być to szczególne przedsięwzięcie, na które zostanie zaproszona dyrekcja szkoły, nauczyciele, rodzice, uczniowie innych klas i goście, partnerzy szkoły. Przeprowadzenie dobrego Pokazu Finałowego jest jednym z warunków otrzymania Perły. Sukcesy wychowawcze nauczycieli są zaś nagradzane poprzez przyznawanie nagród dla Najlepszego Nauczyciela w programie KPW. Po pozytywnym przejściu dwóch audytów, prawidłowej realizacji zadań zapisanych w planie, organizacji dobrego Pokazu Finałowego firma młodzieżowa zostaje odznaczona Perłą do Korony Polskiego Wychowania. Wręczana jest ona podczas uroczystej gali bądź ważnego z punktu widzenia szkoły spotkania (np. zebrania rodziców). Jest to czas na prezentację efektów pracy klasy i szkoły w ciągu semestru, a także moment, by ponownie przypomnieć cele wychowawcze programu.

Klasy, które zdecydują się na realizację programu, trafiają pod opiekę oddelegowanego ze strony Fundacji Szczęśliwe Dzieciństwo koordynatora. Sprawuje on opiekę nad poszczególnymi klasami, pomaga we wdrażaniu programu. Program zawiera także odpowiednio opracowany system szkoleń, który kolejno obejmuje szkolenie dyrektorów, nauczycieli oraz prezesów firm młodzieżowych.

W ramach programu KPW organizatorzy przygotowali osiem warsztatów programowych, po dwa na każdy semestr.

<p>I semestr</p> <p>Firma młodzieżowa</p> <p>KLASOWY TELETURNIEJ</p>	<p>II semestr</p> <p>Dni Społeczne</p> <p>QUIZ EDUKACYJNY</p>	<p>III semestr</p> <p>Happening historyczny</p> <p>GRA TEMATYCZNA</p>	<p>IV semestr</p> <p>Decyzja należy do ciebie</p> <p>RODZINNA GRA PLANSZOWA</p>
---	--	--	--

Budowanie wspólnoty narodowej

Tematem trzeciego semestru realizacji programu Korona Polskiego Wychowania jest „budowanie wspólnoty narodowej”. W tym semestrze zamierzone jest ukazywanie, że patriotyzm to nie tylko forma świętowania uroczystości narodowych, ale przede wszystkim różne formy działania na rzecz dobra wspólnego. Istotne jest, żeby uczniowie zdobywali określoną wiedzę na temat odpowiednich wydarzeń historycznych, ale jeszcze ważniejsze jest zrozumienie, do czego ta wiedza historyczna jest potrzebna. Zadania z tego semestru można utrwalać tylko poprzez bezpośrednie zaangażowanie młodzieży w promowanie postawy patriotycznej i edukowanie innych.

Jednym z ciekawszych zadań organizowanych w ramach programu Korona Polskiego Wychowania było zorganizowanie happeningu historycznego przez młodzież i nauczycieli Gimnazjum im. płk. pilota Wojciecha Kołaczkowskiego w Pliszczynie. Uczniowie i kadra szkoły postanowili zgłębić historię stanu wojennego w Polsce. Semestr podzielony był na kilka części. Pierwsza była czasem zdobywania wiedzy na temat stanu wojennego, poznawania doświadczeń osób żyjących w tym okresie. Młodzież oglądała filmy, czytała książki, przeprowadzała wywiady z bliskimi. Zdobyła niezbędne informacje, by przystąpić do dalszego etapu, czyli edukowania

innych. Postanowiono to zrobić w sposób nietypowy i zorganizować happening. Młodzież rozpoczęła 13 grudnia od ogłoszenia stanu wojennego poprzez odsłuchanie wystąpienia generała Jaruzelskiego. Następnie przystąpiono do realizacji odpowiednich działań. Oddziały ZOMO pilnowały

porządku, próbowały m.in. blokować młodzieży wyjście na przerwy. „Solidarnościowcy” konspiracyjnie roznosili ulotki oraz przeprowadzili manifestację przeciwko komunistycznemu rządowi. Uczniom, którzy mieli wydawane przepustki i kartki, przystugiwał stódk

blok czekoladowy, który można było otrzymać, stojąc w długiej kolejce. Happening zakończył się apelem odwołującym stan wojenny. Wydarzenie to było, jak ogłosili sami uczniowie, jedną z najlepszych lekcji historii w ich życiu. To samo gimnazjum w sposób wyjątkowy świętowało także Święto Niepodległości. Nie było typowej akademii z wierszami i występami, ale szereg wydarzeń upamiętniających „urodziny Ojczyzny”, zakończony zjedzeniem biało-czerwonego tortu.

Uczniowie VI Liceum Ogólnokształcącego im. Hugona Kołłątaja w Lublinie poświęcili semestr pamięci bitwy pod Wizną, którego finałem była gra historyczna. Po prezentacji multimedialnej o „polskich Termopilach” 6-osobowe patrole uczniów wyruszyły do akcji. Głównym celem było odnalezienie polskiego jeńca uprowadzonego przez Niemców. Wcześniej jednak „żołnierze” klas drugich

uczniowie pracujący praworządni młodzi ludzie są gwarantem rozwoju naszej gospodarki

musieli zmierzyć się z trudnymi zadaniami przygotowanymi przez ich koleżanki i kolegów. Jeniec czekał, a patrole musiały m.in. rozwiązać krzyżówkę, ułożyć puzzle, przebrnąć przez tor przeszkód, uporządkować chronologię wydarzeń, rozwiązać rebus albo odpowiedzieć na pytania. Każda budka strażnicza i jej wartownicy sprawdzali, jaką wiedzę o bohaterskiej obronie polskich żołnierzy dysponowali uczniowie. Wszyscy uczniowie wykazali się ogromnym zaangażowaniem w przygotowania do gry, a następnie w jej przeprowadzenie. Jeniec został w końcu odnaleziony i doprowadzony do bazy Polaków.

Uczniowie, angażując się w wydarzenia, które są dla nich atrakcyjne, mają szansę na rozwój własnych zainteresowań i pasji. Zwiększają w ten sposób motywację wewnętrzną do nauki. Wiedza jest zdobywana w sposób interesujący, co inspirowanie do jej stałego pogłębiania. Wspólne wykonywanie zadań przez klasę z wychowawcą poprawia relacje panujące między wychowawcą a uczniami. Sukces wychowawczy wyraźnie wpływa na wyniki dydaktyczne uczniów, wzrost ich aktywności i zaangażowania w życie szkoły.

16 czerwca 2016 roku, na uroczystej konferencji podsumowującej pracę szkół w minionym roku szkolnym, Zespół Szkół nr 1 im. Władysława Grabskiego, gdzie pracuję, otrzymał Koronę Polskiego Wychowania.

Uczestnicy programu w roku szkolnym 2015/2016

- Gimnazjum nr 19 im. Józefa Czechowicza w Lublinie
- Gimnazjum nr 1 im. ks. Stanisława Konarskiego w Lublinie
- Gimnazjum nr 6 im. Orłąt Lwowskich w Lublinie
- Gimnazjum nr 9 im. cc majora Hieronima Dekutowskiego ps. „Zapora” w Lublinie
- Zespół Szkół nr 1 im. Władysława Grabskiego w Lublinie
- VI Liceum Ogólnokształcące im. Hugona Kottłątaja w Lublinie
- Zespół Szkół Elektronicznych w Lublinie

- Gimnazjum im. płk. pilota Wojciecha Kotaczkowskiego w Pliszczynie
- Gimnazjum im. Wincentego Pola w Radawczyku Drugim
- Gimnazjum z Zespołu Szkół w Woli Skromowskiej

Fundacja Szczęśliwe Dzieciństwo z Lublina jest laureatem nagród świadczących o doświadczeniu w realizacji działań społecznych i edukacyjnych. W 2010 roku otrzymała specjalną **Nagrodę Ministra Pracy i Polityki Społecznej** w uznaniu za nowatorskie podejście do rozwiązywania problemów społecznych. Za realizację projektów edukacyjnych w partnerstwie ze szkołami Fundacja została dwukrotnym laureatem konkursu Ministerstwa Edukacji Narodowej **Otwarta Szkoła**: w roku 2009 w kategorii **Edukacja Ekonomiczna**, a w roku 2011 w kategorii **Edukacja Globalna**. W roku 2013 Fundacja otrzymała nagrodę **Kongresu Inicjatyw Europy Wschodniej** za najlepszy projekt transgraniczny w kategorii **Edukacja**, a w roku 2014 specjalną nagrodę **Prezydenta Miasta Lublina** dla najlepszej inicjatywy realizowanej przez organizację pozarządową w kategorii **Edukacja**.

Autorka składa podziękowanie twórcom i realizatorom programu Korona Polskiego Wychowania za informacje i wsparcie. Więcej danych na temat programu można znaleźć na stronie www.korona-polskiegowychowania.pl

Antonina Telicka-Bonecka uczy historii i wiedzy o społeczeństwie w szkole ponadgimnazjalnej. Jest wieloletnim doradcą metodycznym nauczycieli historii i społeczeństwa, wychowawcą, autorem wielu publikacji metodycznych, programów nauczania i podręczników. Współpracuje z licznymi organizacjami, m.in. Wspólnotą Polską i Macierzą Polską. Jest wykładowcą w szkole wyższej m.in. takich przedmiotów, jak historia i teoria wychowania.